



ПІЛОТНА ІНІЦІАТИВА З МОНІТОРИНГУ РЕАДМІСІЇ В УКРАЇНІ ТА ПАКИСТАНІ (MONITOR)

# КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ ГРОМАДЯНАМ УКРАЇНИ

ДЛЯ ТИХ, ХТО ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДО УКРАЇНИ  
ПІСЛЯ ТРИВАЛОГО ПЕРЕБУВАННЯ  
ЗА КОРДОНОМ



Фінансується  
Європейським Союзом



IOM • OIM  
Виконується Міжнародною  
організацією з міграції

Це видання було підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст публікації є предметом відповідальності її авторів і не може бути розцінений як такий, що представляє погляди Європейського Союзу чи Міжнародної організації з міграції.



Представництво Європейського Союзу в Україні:  
вул. Володимирська, 101, Київ, 01001  
тел: +38 044 390 80 10  
e-mail: [delegation-ukraine@eeas.europa.eu](mailto:delegation-ukraine@eeas.europa.eu)  
<http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine>



Представництво МОМ в Україні:  
вул. Михайлівська, 8, Київ, Україна, 01001  
тел: +38 044 568 50 15; факс: +38 044 568 50 16  
e-mail: [iomkievcomm@iom.int](mailto:iomkievcomm@iom.int)  
[www.iom.org.ua](http://www.iom.org.ua)

# **КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ ГРОМАДЯНАМ УКРАЇНИ**

ДЛЯ ТИХ, ХТО ПОВЕРТАЄТЬСЯ ДО УКРАЇНИ  
ПІСЛЯ ТРИВАЛОГО ПЕРЕБУВАННЯ  
ЗА КОРДОНОМ

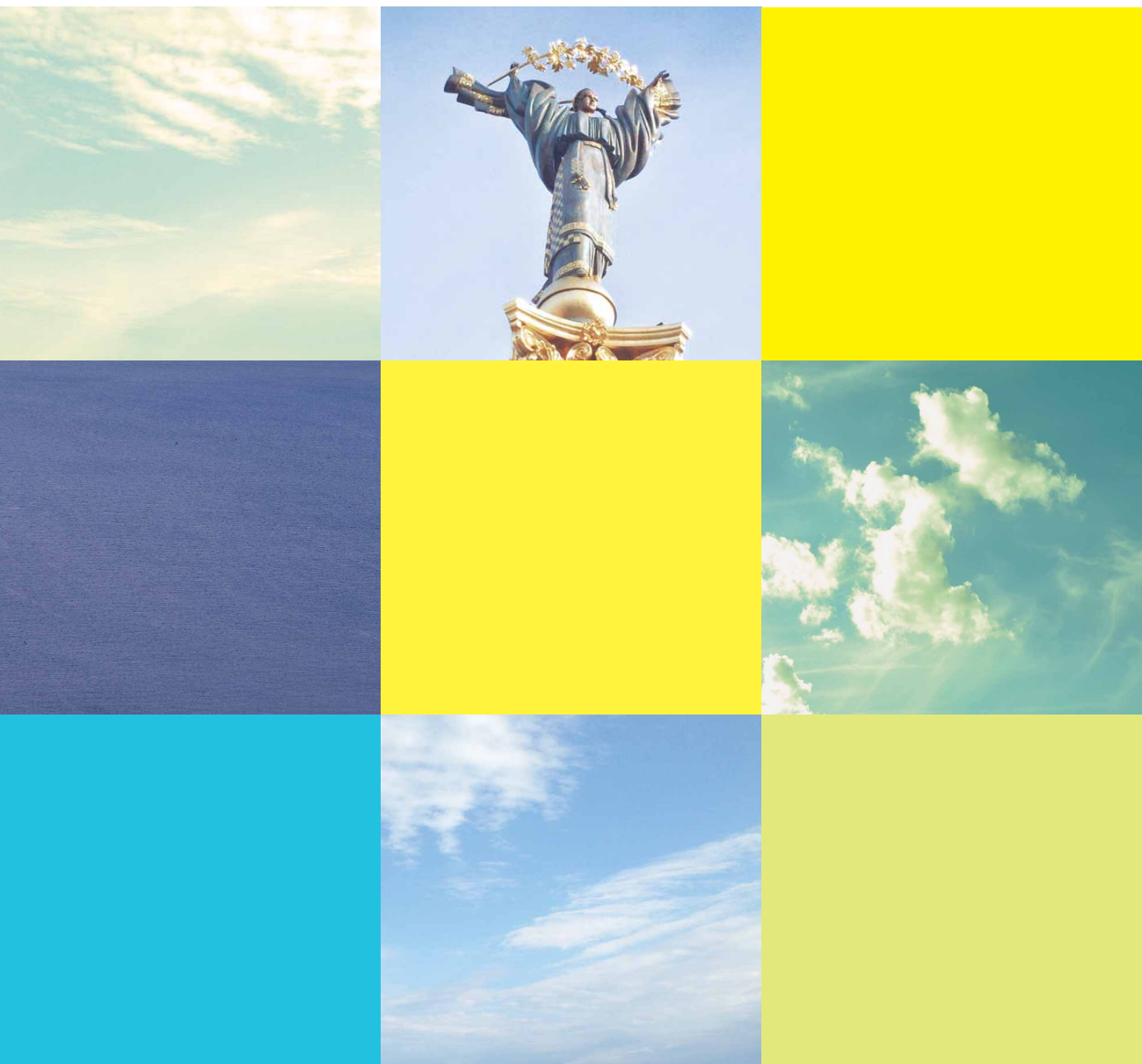
КИЇВ **2015**

# ЗМІСТ

<b>ЯКЩО НЕОБХІДНО ВІДНОВИТИ ВТРАЧЕНІ АБО НЕДІЙСНІ ДОКУМЕНТИ</b>	6
<b>ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ВІДНОВЛЮЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ</b>	6
1) Паспорт громадянина України	6
2) «Закордонний паспорт» або «паспорт громадянина України для виїзду за кордон»	7
<b>ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ВІДНОВЛЮЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ ДЕПАРТАМЕНТ РЕЄСТРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ</b>	8
1) Свідоцтво про народження, свідоцтво про реєстрацію шлюбу та розірвання шлюбу, свідоцтво про смерть	8
2) Відновлення документів про реєстрацію прав на нерухоме майно	9
<b>ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ВІДНОВЛЮЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ ІНШІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ</b>	11
1) Втрата реєстраційного номеру облікової картки платника податків	11
2) Втрата водійських прав	12
<b>ЯКЩО НЕОБХІДНО ЗАРЕЄСТРУВАТИ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ АБО ПЕРЕБУВАННЯ</b>	13
<b>ЯКЩО НЕОБХІДНА ДОПОМОГА ІЗ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ АБО ЗАПОЧАТКУВАННЯМ ВЛАСНОЇ СПРАВИ</b>	15
1) Допомога держави з працевлаштуванням	15
2) Підвищення кваліфікації або перепрофілювання	16
3) Визнання кваліфікації	17
4) Сприяння в започаткуванні власної справи	17

<b>ЯКЩО ПОТРІБНА ДОПОМОГА З ОФОРМЛЕННЯМ ПЕНСІЇ</b>	19
1) Питання призначення пенсії	19
2) Документи, необхідні для призначення пенсії	21
3) Поновлення виплати пенсії	22
<b>ЯКЩО ПОТРІБНА ДОПОМОГА З ПИТАНЬ ОСВІТИ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ</b>	23
1) Дошкільна освіта (дитячий садочок)	23
2) Загальна середня освіта	24
3) Визнання іноземних документів про освіту	25
<b>ЯКЩО НЕОБХІДНА МЕДИЧНА ДОПОМОГА ЧИ РЕАБІЛІТАЦІЯ</b>	28
<b>ЯКЩО НЕОБХІДНА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА АБО КОНСУЛЬТАЦІЇ</b>	30
<b>ЯКЩО НЕОБХІДНА ПРАВОВА ДОПОМОГА АБО КОНСУЛЬТАЦІЇ</b>	31
1) Безоплатна правова допомога	31
2) Уповноважений з прав людини	34
<b>ЯКЩО НЕОБХІДНО ВВЕЗТИ МАЙНО В УКРАЇНУ</b>	35
<b>ЯКЩО ВИ СТИКАЄТЕСЯ З ПРОЯВАМИ КОРУПЦІЇ (ЗДИРНИЦТВА)</b>	39
<b>ТЕЛЕФОНИ ЕКСТРЕНИХ СЛУЖБ</b>	40
<b>ДОДАТОК</b>	41
<b>МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ З МІГРАЦІЇ</b>	43

# ВИ ПОВЕРТАЄТЕСЬ ДО УКРАЇНИ?



# ДОБРОГО ДНЯ, ШАНОВНИЙ СПІВВІТЧИЗНИКУ!

Перебуваючи тривалий час за межами України Ви, можливо, і не мали гадки, що колись доведеться повертатися. Ви адаптувалися до життя в іншій державі, сприймали її соціальну реальність. Життя в Україні не стоїть на місці. Багато чого змінилося в нашій державі: і в назвах різних органів державної влади, в їх функціях, місцях розташування, а також послугах, які вони надають. Ми хотіли б пом'якшити вашу адаптацію, пов'язану із поверненням на Батьківщину, надати мінімальні орієнтири в соціальній та інституційній реальності України сьогодні. За допомогою цього буклету ви дізнаєтеся:

- **Яким чином можна відновити втрачені документи,**
- **Як звернутися за соціальною допомогою,**
- **Чи можна у разі потреби отримати психологічну допомогу,**
- **Як стати на облік у зв'язку із безробіттям та які послуги можна отримати в Центрі зайнятості,**
- **Які органи надають правові (юридичні) консультації безкоштовно,**
- **Як влаштувати дитину до школи чи дитячого садочка,**
- **Чи можна здійснити визнання кваліфікації, здобутої за кордоном та багато іншого**

*На жаль, поки що в Україні не існує повноцінних програм реінтеграційної допомоги. Однак держава працює над цим. Ваші звернення за тими чи іншими послугами до органів державної влади – це один з імпульсів для руху вперед, для розвитку системи надання послуг громадянам, які повертаються додому.*

Сподіваємося, що інформація, надана в цьому буклеті, буде легкою для сприйняття та зручною у користуванні. Якщо у Вас виникнуть пропозиції щодо того, якої інформації в цьому буклеті не вистачає чи як його можна покращити, Ви завжди можете звернутися до Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні:



вул. Михайлівська, 8, Київ, Україна, 01001  
тел: (044) 568 50 15 / факс: (044) 568 50 16  
e-mail: iomkievcomm@iom.int

*Бажаємо Вам швидкої адаптації!*

# ЯКЩО НЕОБХІДНО ВІДНОВИТИ ВТРАЧЕНІ АБО НЕДІЙСНІ ДОКУМЕНТИ

---

Документи, які відновлюються через територіальні органи Державної міграційної служби України (ДМСУ)

## 1. ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Паспорт видається кожному громадянину України підрозділами **Державної міграційної служби України** (колишні Державний департамент реєстрації громадянства фізичних осіб, або ДДГРФО чи ОВІР) після досягнення 16-річного віку.

Підрозділи Державної міграційної служби України є у кожному районі міста обласного значення та у кожному місті районного значення.

Для отримання паспорту громадянина України потрібні наступні документи:

- заява про отримання паспорту громадянина України (заповнюється на місці),
- свідоцтво про народження,
- паспорт громадянина України для виїзду за кордон – для громадян України, які постійно проживали за кордоном, після їх повернення на проживання в Україну, або посвідчення особи на повернення в Україну,
- дві фотокартки розміром 3,5 x 4,5 см.

У разі отримання паспорту громадянина України **внаслідок його втрати**, слід також подати платіжний документ з відміткою банку про сплату державного мита або оригінал і копію документа про звільнення від сплати державного мита.

У разі отримання паспорту громадянина України **внаслідок його викрадення**, слід також подати платіжний документ з відміткою банку про сплату державного мита або оригінал і копію документа про звільнення від сплати державного мита, а також копію постанови про порушення або відмову в порушенні кримінальної справи, що видається органом внутрішніх справ за результатами розгляду заяви про викрадення паспорта.



## 2. «ЗАКОРДОННИЙ ПАСПОРТ» АБО «ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ ДЛЯ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН»



Наявність документа громадянина України для виїзду за кордон є необхідною умовою для легального виїзду громадянина України на територію іншої держави за виключенням випадків, передбачених міжнародним правом.

Для отримання паспорту громадянина України для виїзду за кордон потрібні наступні документи:

- заява про отримання паспорту громадянина України для виїзду за кордон (заповнюється на місці),
- квитанція про оплату вартості адміністративної послуги,
- квитанція про оплату бланка паспорта,
- квитанція про сплату державного мита або документ, що підтверджує повне чи часткове звільнення від його сплати,
- паспорт громадянина України, а для особи, яка не досягла 16 років, – свідоцтво про народження (після прийняття документів повертаються одержувачеві послуги),
- копія реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційний код).<sup>1</sup>

### УВАГА!

Процедура внесення відомостей про дітей у паспорт громадянина України для виїзду за кордон скасована з 1 квітня 2015 року. Паспорти громадян України, в яких раніше були внесені відомості про дітей, лишаються чинними і можуть використовуватися в тому ж порядку, що і раніше.

## Куди звертатись та де шукати інформацію?

Сайт ДМСУ	<a href="http://dmsu.gov.ua/pro-dms-ukrainy/struktura-dms-ukrainy/teritorialni-organi">dmsu.gov.ua/pro-dms-ukrainy/struktura-dms-ukrainy/teritorialni-organi</a>
«Гаряча лінія» ДМСУ	 (044) 278 50 30
Сайт Державного підприємства «Документ»	<a href="http://passport.org.ua">passport.org.ua</a>
Регіональні довідкові служби	Перелік із телефонними номерами наведений у додатку

<sup>1</sup> Крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті.

# Документи, які відновлюються через Департамент реєстраційної служби Міністерства юстиції України

## 1. СВІДОЦТВО ПРО НАРОДЖЕННЯ, СВІДОЦТВО ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ШЛЮБУ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ, СВІДОЦТВО ПРО СМЕРТЬ

Канцелярською мовою всі ці свідоцтва називаються «свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану». Для отримання повторних свідоцтв (у разі втрати) – процедура однакова для кожного із названих вище видів свідоцтв. Для отримання свідоцтва (про народження, про шлюб, про смерть) внаслідок його втрати (дублікат) до територіального органу державної реєстрації актів цивільного стану (РАЦС) подаються:

- заява про відновлення втраченого свідоцтва,
- квитанція про сплату державного мита,
- паспорт громадянина України (пред'являється).

Повторне свідоцтво українського зразка (про народження, про шлюб, про смерть), отримане через дипломатичні представництва та консульські установи України за кордоном, отримують в такому самому порядку але терміни – довші через необхідність звертатися до відповідних дипломатичних представництв та консульських установ через Міністерство закордонних справ України за заявою або анкетною, підписаною особою, яка витребує свідоцтво.

### **УВАГА!**

Якщо Ви отримували свідоцтво (про народження, про шлюб, про смерть) через органи державної влади за кордоном, то повторна видача в Україні не можлива! Необхідно звертатися до органу, який видавав документ. Підтвердження фактів народження, смерті та шлюбу можливе, але потрібна юридична консультація у кожному окремому випадку!

З 20 липня 2015 року в Київській, Одеській та Дніпропетровській областях, а також у відповідних обласних центрах стартував проект подання заяв з реєстрації актів цивільного стану через мережу Інтернет. Віднині подати документи до РАЦСу можна як у звичному паперовому форматі, так і он-лайн, не виходячи з дому.

Аби громадянам було зручно користуватися новими електронними сервісами Міністерство юстиції запускає спеціальний веб-портал «Звернення у сфері державної реєстрації актів цивільного стану» - <http://dracs.minjust.gov.ua/>.

Після реєстрації на порталі громадяни можуть подати скановані копії необхідних документів для реєстрації народження дитини чи заяву про реєстрацію шлюбу.

Відповідні документи можна посвідчити цифровим підписом, або ж обрати зручний для себе час для того, щоб особисто посвідчити папери. Так само на порталі можна обрати час та місце проведення шлюбної церемонії чи записатися на консультацію до спеціаліста.



## 2. ВІДНОВЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО





Згідно українського законодавства, законні права на нерухоме майно виникають лише з моменту та на підставі їх державної реєстрації. Для власників, що повертаються після довготривалого перебування за кордоном, існує вірогідність втрати документів, що підтверджують державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно в Україні.

Для проведення державної реєстрації права постійного користування земельною ділянкою, реєстрація якого проведена до 1 січня 2013 р. відповідно до законодавства, що діяло на момент його виникнення, у зв'язку із **втратою, пошкодженням чи зіпсуванням державного акта на право постійного користування земельною ділянкою** заявник подає органів державної реєстрації прав такі документи:

- **завірена в установленому порядку органом, що видавав документ, копія примірника втраченого, пошкодженого чи зіпсованого документа,**
- **оголошення про втрату документа у регіональних друкованих засобах масової інформації за місцем розташування земельної ділянки, в якому повинні бути зазначені назва документа, його номер і дата видачі, на чие ім'я виданий, яким органом (крім випадків пошкодження чи зіпсування документа).**

У випадку, коли реєстрацію було здійснено після 1 січня 2013 року, інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно надається для фізичних осіб виключно за об'єктом нерухомого майна в електронній формі через офіційний веб-сайт центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації прав, чи в паперовій формі шляхом подання заяви особисто або пересилання поштового відправлення органам державної реєстрації прав та нотаріусам у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

## Куди звертатись та де шукати інформацію?

<p><b>Відділи реєстрації актів цивільного стану</b></p>	<p><b><a href="https://drsu.gov.ua/show/6110">drsu.gov.ua/show/6110</a></b></p>
<p><b>Органи реєстрації речових прав на нерухоме майно</b></p>	<p><b><a href="https://drsu.gov.ua/show/11050">drsu.gov.ua/show/11050</a></b></p>
<p><b>«Гаряча лінія»</b>  <i>понеділок – четвер з 9:00 до 18:00</i>  <i>п'ятниця - з 9:00 до 16:45</i></p>	<p> <b>(044) 517 65 15</b>   <b><a href="https://drsu.online">drsu.online</a></b></p>
<p><b>Департамент правового забезпечення та консультативної допомоги</b></p>	<p> <b>(044) 233 65 07</b>  <b>(044) 233 65 17</b>  <b>(044) 233 65 06</b></p>
<p><b>Прийом громадян Департаментом реєстрації речових прав на майно</b></p>	<p><i>Кожну п'ятницю з 09.00 год. до 16.45 год. за адресою вул. Марії Раскової, 15, м. Київ</i></p>
<p><b>«Гарячі» лінії (регіональні) з роз'яснення питань державної реєстрації прав на нерухоме майно</b></p>	<p><b><a href="https://minjust.gov.ua/news/42672">minjust.gov.ua/news/42672</a></b>  <i>(перелік по регіонах із номерами телефонів та адресами)</i></p>
<p><b>Лінія для повідомлень про випадки корупції в органах державної реєстраційної служби</b></p>	<p> <b><a href="mailto:linedoviru@drsu.gov.ua">linedoviru@drsu.gov.ua</a></b>  <b>(044) 233 65 12</b>  <i>Поштова адреса: вул. Марини Раскової, 15, м. Київ, 02660.</i></p>
<p><b>Веб-портал «Звернення у сфері державної реєстрації актів цивільного стану»</b></p>	<p><b><a href="https://dracs.minjust.gov.ua">dracs.minjust.gov.ua</a></b></p>
<p><b>Регіональні «лінії довіри» з різних питань (в т.ч. реєстрація, корупція, нотаріат і т.д.)</b></p>	<p><b><a href="https://minjust.gov.ua/10526">minjust.gov.ua/10526</a></b></p>

## Документи, які відновлюються через інші органи державної влади

### 1. ВТРАТА РЕЄСТРАЦІЙНОГО НОМЕРУ ОБЛІКОВОЇ КАРТКИ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ

Громадяни України для здійснення економічних операцій та інших дій, в результаті яких з них стягуються податки, мають проходити реєстрацію і отримати **реєстраційний номер облікової картки платника податків** (також називають **ідентифікаційний код, індивідуальний податковий номер, ІПН**), або **відмітки в паспорті про право здійснення платежів за серією та номером паспорта.**

**Відповідальний орган:** Державна фіскальна служба України (ДФСУ)

Для отримання реєстраційного номеру облікової картки платника податків слід подати до територіального органу державної податкової інспекції ДФСУ такі документи:

- **облікова картка фізичної особи – платника податків (бланк можна отримати за місцем подачі документів,**
- **паспорт.**

**Облікові картки фізичних осіб віком до шістнадцяти років** або неповнолітніх осіб, які ще не отримали паспорт, подаються одним із батьків (усиновителем, опікуном, піклувальником) за наявності свідоцтва про народження дитини та документа, що посвідчує особу одного із батьків (усиновителя, опікуна, піклувальника).

Для отримання **відмітки в паспорті про право здійснення платежів за серією та номером паспорта** слід подати до територіального органу державної податкової інспекції ДФСУ такі документи:

- **повідомлення фізичної особи, яка через свої релігійні переконання відмовляється від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків (бланк можна отримати за місцем подачі документів),**
- **паспорт.**

### Куди звертатись та де шукати інформацію?

Перелік територіальних органів на сайті ДФСУ	<a href="https://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/teritorialni-organi/">sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/teritorialni-organi/</a>
Інформаційно-довідковий департамент	 0 800 501 007
Сервіс «Пульт»	За телефоном <b>(044) 284 00 07</b> можна повідомити про неправомірні дії або бездіяльність працівників податкових та митних служб, можливі корупційні дії з їхнього боку.

## 2. ВТРАТА ВОДІЙСЬКИХ ПРАВ

Видачу та заміну водійських прав продовжує здійснювати **Державна автомобільна інспекція МВС України**. Звертатися із цими питаннями необхідно до відділів реєстраційно-екзаменаційної роботи ДАІ. У випадку втрати (викрадення) посвідчення водія, необхідно підготувати наступні документи:

- паспорт,
- медична довідка встановленого зразку про придатність до керування відповідною категорією транспортного засобу,
- екзаменаційна картка водія (видається автомобільною школою, в якій відбувалося навчання); видача повторної екзаменаційної картки можлива без проходження повторного навчання м а протягом десяти років з моменту випуску з автомобільної школи,
- дві фотокартки розміром 3,5 x 4,5 см (кольорові),
- квитанція про обов'язкові платежі (реквізити надаються на місці).

### Куди звертатись та де шукати інформацію?

Перелік центрів обслуговування громадян на сайті ДАІ	<a href="http://www.sai.gov.ua/uploads/filemanager/file/rer_centre.pdf">www.sai.gov.ua/uploads/filemanager/file/rer_centre.pdf</a>
Телефони чергових частин та поштові адреси управлінь (відділів) ДАІ областей	<a href="http://www.sai.gov.ua/ua/info/1.htm">www.sai.gov.ua/ua/info/1.htm</a>

#### **УВАГА!**

Наразі в Україні відбувається реформа, в рамках якої створюється Патрульна поліція України, яка замінить Державну патрульну службу. З 4 липня 2015 року Патрульна поліція працює в Києві. До кінця 2015 року підрозділи Патрульної поліції будуть створені в Одесі, Харкові, Львові, Миколаєві.



# ЯКЩО НЕОБХІДНО ЗАРЕЄСТРУВАТИ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ АБО ПЕРЕБУВАННЯ

В залежності від запланованого терміну **перебування** за адресою реєстрації можна реєструвати місце проживання (безстрокове) або місце перебування особи (тимчасове, від 1 до 6 місяців, після чого реєстрацію слід подовжувати).

**Відповідальний орган:** Державна міграційна служба України (ДМСУ)

Для **реєстрації місця проживання або перебування** до територіального органу ДМСУ слід подати такі документи:

- заява про реєстрацію,
- паспорт громадянина України, АБО тимчасове посвідчення громадянина України, АБО свідоцтво про народження, АБО свідоцтво про належність до громадянства України,

- квитанція про сплату державного мита або документ про звільнення від його сплати,
- документи, що підтверджують право на проживання в житлі / перебування або взяття на облік у установі, адреса яких зазначається при реєстрації,
- військовий квиток або посвідчення про приписку (для громадян, які підлягають взяттю на військовий облік або перебувають на військовому обліку).

Документами, що підтверджують право на проживання в житлі, є: договір купівлі-продажу, ордер на володіння житлом, свідоцтво про право власності, договір найму, піднайму або інші документи. У разі відсутності зазначених документів реєстрація здійснюється за згодою власника/співвласників житла, наймача та членів його сім'ї на реєстрацію місця проживання.

**Реєстрація місця проживання дитини до 14 років** відбувається за місцем проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна.

## Куди звертатись та де шукати інформацію?

Сайт ДМСУ	<a href="https://dmsu.gov.ua/pro-dms-ukrainy/struktura-dms-ukrainy/teritorialni-organi">dmsu.gov.ua/pro-dms-ukrainy/struktura-dms-ukrainy/teritorialni-organi</a>
«Гаряча лінія» ДМСУ	 (044) 278 50 30
Регіональні довідкові служби	<i>Перелік із телефонними номерами наведений у додатку</i>

### УВАГА!

Реєстрація громадян, у яких відсутнє місця проживання або перебування (відсутня власність, немає можливості оренди житла тощо), здійснюється спеціально утвореними при місцевих державних адміністраціях органами. У такому випадку місцем реєстрації, як правило, буде місцева державна адміністрація (при міських радах).





# ЯКЩО НЕОБХІДНА ДОПОМОГА ІЗ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ АБО ЗАПОЧАТКУВАННЯМ ВЛАСНОЇ СПРАВИ

Допомогою у працевлаштуванні в Україні займається Державний центр зайнятості та його підрозділи на місцях. Спектр послуг, які надаються Державними центрами зайнятості – дуже широкий. Частина з них представлена нижче.

## 1. ДОПОМОГА ДЕРЖАВИ З ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ

Державна служба зайнятості України (ДСЗУ) є відповідальним органом за сприяння у працевлаштуванні громадян України є. ДСЗУ надає населенню такі послуги:

- професійна орієнтація (перевірка здібностей, навичок та вмінь, допомога із вибором можливого напрямку працевлаштування),

- професійне навчання (короткострокові курси або повноцінне навчання),
- пошук роботи (в т.ч. під час ярмарок вакансій),
- допомога у започаткуванні власної справи,
- консультаційні послуги з означених питань.

Для реєстрації в якості безробітного необхідно звернутися до найближчого Центру зайнятості (незалежно від реєстрації місця проживання чи перебування) і подати наступні документи:

- паспорт або тимчасове посвідчення громадянина України,
- картка платника податків (ІПН),
- трудова книжка (за наявності) або цивільно-правовий договір (трудова угоду) чи інший документ, що підтверджує період зайнятості (за наявності)
- диплом чи інший документ про освіту,
- у разі потреби – військовий квиток.

Центри зайнятості наявні в усіх містах районного значення та в усіх районах міст обласного значення.



### **УВАГА!**

Без реєстрації у Центрі зайнятості безробітний громадянин України може скористатись послугами інтернет-медіа-порталу «Труд», у базі якого викладені всі наявні вакансії ДСЗУ: <http://trud.gov.ua>

## **2. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АБО ПЕРЕПРОФІЛЮВАННЯ**

Державні центри зайнятості пропонують послуги із підвищення кваліфікації або перепрофілювання: курси, додаткове навчання, семінари тощо.

Для осіб старше 45 років існує спеціальна програма отримання вищої освіти за напрямками, передбаченими для кожного регіону (перелік спеціальностей та вузів наявний у кожному Центрі зайнятості). Така повноцінна вища освіта із отриманням диплому державного зразка повністю оплачується за кошти державного бюджету.

Важливо зазначити, що послуги із підвищення кваліфікації та перепрофілювання доступні лише тим громадянам України, які здійснювали відрахування до Фонду соціального страхування. Будь-які консультації, пов'язані із можливістю користуватися зазначеними послугами, надаються в Центрах зайнятості на безоплатній основі.

### 3. ВИЗНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Питання визнання кваліфікації (в т.ч. здобутої за кордоном) регулюється Порядком підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. №340. В Україні існує 3 професії, рівень кваліфікації по яким можна підтвердити за результатами неформального навчання: кухар, зварник та охоронець. Але в Україні відбувались лише пілотні спроби по впровадженню цього нормативно-правового акту. На сьогодні ще не визначено перелік навчальних закладів, які будуть займатись визнанням кваліфікації.

### 4. СПРИЯННЯ В ЗАПОЧАТКУВАННІ ВЛАСНОЇ СПРАВИ

Державна служба зайнятості здійснює діяльність із підтримки та розвитку підприємницької ініціативи серед безробітних, а саме:

- **Проводить інформаційні та тематичні семінари з питань самозайнятості, вибору перспективного виду діяльності для конкретного регіону, розробки бізнес-плану, започаткування власної справи тощо. До проведення семінарів залучаються юристи, менеджери, спеціалісти різних категорій,**
- **Допомагає із професійною орієнтацією та проводить оцінку можливостей відкриття власної справи,**
- **Надає одноразову фінансову допомогу для організації підприємницької діяльності.**

Громадяни України, які повертаються із-за кордону, мають право скористатися вказаними вище послугами за умови, якщо вони раніше здійснювали відрахування до фондів соціального страхування, а після повернення стали на облік у найближчому центрі зайнятості.

Одноразова виплата допомоги по безробіттю здійснюється у розмірі річної суми допомоги по безробіттю, визначеної конкретному безробітному. Розмір суми допомоги, на яку можна розраховувати, залежить від страхового стажу та розміру відрахувань. З розрахунку мінімальної допомоги по безробіттю претендент може отримати більше десяти тисяч гривень.

Для розгляду питання щодо отримання допомоги по безробіттю одноразово необхідно подати такі документи:

- **заява про надання допомоги,**
- **бізнес-план.**

Відповідно до чинного законодавства про зайнятість населення допомогу по безробіттю для організації підприємницької діяльності можуть отримати безробітні:

- яким виповнилось 18 років,
- які не можуть бути працевлаштовані будучи зареєстрованими в службі зайнятості протягом одного місяця у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи,
- які не були зареєстрованими підприємцями протягом двох років перед реєстрацією.

Безробітних, які зацікавились можливістю організації підприємницької діяльності, залучають до цільових тематичних семінарів з основ підприємництва або направляють на професійне навчання з основ підприємницької діяльності. Курси розраховані на три тижні, протягом яких, особа під керівництвом педагогів пише свій бізнес-план, який захищає перед експертами служби зайнятості. На підставі захисту бізнес-плану служба вирішує, назначати виплату, чи ні. Якщо рішення прийнято позитивне, то безробітний протягом 10 робочих днів зобов'язаний пройти державну реєстрацію юридичної особи або фізичної особи-підприємця, після чого нараховується виплата одноразової допомоги. Якщо безробітний вже отримав частину призначеної допомоги по безробіттю, то виплачується її залишок.

## Куди звертатись та де шукати інформацію?

Пошук вакансій	<a href="http://trud.gov.ua">trud.gov.ua</a>
Адреси та телефони центрів зайнятості	<a href="http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=20119119&amp;cat_id=8973095">www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=20119119&amp;cat_id=8973095</a>
«Дієва допомога» Державної служби зайнятості <i>По буднях з 9.00 до 18.00</i>	 <b>0 800 50 50 600</b>
Міністерство юстиції Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців	<a href="http://minjust.gov.ua/ua/services">minjust.gov.ua/ua/services</a> <i>Реєстрація юридичної особи або фізичної особи-підприємця он-лайн</i>



# ЯКЩО ПОТРІБНА ДОПОМОГА З ОФОРМЛЕННЯМ ПЕНСІЇ

---

## 1. ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПЕНСІЇ

Законодавством України передбачено такі види пенсійних виплат:

- ПЕНСІЯ ЗА ВІКОМ
- ПЕНСІЯ ПО ІНВАЛІДНОСТІ
- ПЕНСІЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ВТРАТОЮ ГОДУВАЛЬНИКА
- ПЕНСІЯ ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ

### ПЕНСІЯ ЗА ВІКОМ

Пенсія за віком призначається особам, які досягли 60 років за наявності не менше 15 років страхового стажу.

Для жінок пенсійний вік збільшується з 55 років до 60 років поступово - кожні півроку на 6 місяців, починаючи з 1 жовтня 2011 року.

Станом на 01 серпня 2015 року пенсійний вік жінок становить 57 років, з 1 квітня 2016 року – 57 років 6 місяців, з 1 квітня 2021 року пенсійний вік жінок становитиме 60 років.

Законодавством передбачено більш ранній вихід на пенсію для осіб, які працювали на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, а також на інших роботах при наявності загального стажу роботи та стажу роботи на посадах, що дають право на зниження пенсійного віку, певної тривалості.

## ПЕНСІЯ ПО ІНВАЛІДНОСТІ

Пенсія по інвалідності встановлюється особам, які визнані інвалідами I, II чи III групи.

Якщо особу визнано інвалідом внаслідок загального захворювання, пенсія по інвалідності призначається при наявності страхового стажу певної тривалості (від 1 року до 14 років залежно від віку та групи інвалідності).

Якщо інвалідність настала в період проходження строкової військової служби, то пенсія призначається незалежно від наявності страхового стажу.

## ПЕНСІЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ВТРАТОЮ ГОДУВАЛЬНИКА

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Непрацездатними членами сім'ї є:

- 1)** чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли загальнозстановленого пенсійного віку;
- 2)** діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років.

Діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх навчальних закладах системи загальної середньої освіти, а також професійно-технічних, вищих навчальних закладах (у тому числі у період між завершенням навчання в одному із зазначених навчальних закладів та вступом до іншого навчального закладу або у період між завершенням навчання за одним освітньо-кваліфікаційним рівнем та продовженням навчання за іншим за умови, що такий період не перевищує чотирьох місяців), - до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти - до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні;

- 3)** чоловік (дружина), а в разі їх відсутності - один з батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу необхідної тривалості, якщо помер пенсіонер або особа в період проходження строкової військової служби - незалежно від тривалості страхового стажу.

## ПЕНСІЯ ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ

Законодавством визначено категорії осіб, які мають право на призначення пенсії за вислугу років, до таких категорій відносяться, зокрема, лікарі, вчителі, плавсклад морського, річкового флоту і флоту рибної промисловості, артисти, спортсмени.

### 2. ДОКУМЕНТИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПЕНСІЇ

Документи, необхідні для призначення пенсії, визначені Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”, затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1.

Особа, яка звертається за пенсією (незалежно від виду пенсії), повинна пред’явити паспорт (або інший документ, що засвідчує цю особу, місце її проживання (реєстрації) та вік).

До заяви про призначення пенсії додаються:

- 1) документ про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків (крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган і мають відмітку у паспорті) або свідоцтво про загальнообов’язкове державне соціальне страхування;
- 2) документи про стаж;
- 3) довідка про заробітну плату за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу до 01.07.2000 у період до 01 січня 2016 року (після 1 січня 2016 року вимога може змінитися);
- 4) документи про місце проживання (реєстрації) особи;
- 5) документи, які засвідчують особливий статус особи (наприклад, посвідчення ветерана війни, учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, ін.).

До заяви про призначення пенсії у зв’язку з втратою годувальника, крім вищезазначених документів, додаються:

- свідоцтво про народження або паспорт особи, якій призначається пенсія,
- довідка про склад сім’ї померлого годувальника,
- свідоцтво органу ДРАЦС про смерть годувальника або рішення суду про визнання його безвісно відсутнім або оголошення його померлим,
- довідки загальноосвітніх навчальних закладів системи загальної середньої освіти, професійно-технічних, вищих навчальних закладів про те, що дитина навчається за денною формою навчання.

При призначенні пенсії по інвалідності орган, що призначає пенсію, до заяви додає одержану ним від медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) виписку з акта огляду МСЕК.

### **3. ПОНОВЛЕННЯ ВИПЛАТИ ПЕНСІЇ ОСОБАМ, ЯКІ ДО ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН ПЕРЕБУВАЛИ НА ОБЛІКУ В ОРГАНАХ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ТА ОТРИМУВАЛИ ПЕНСІЮ**


Поновлення виплати пенсії здійснюється на підставі заяви особи, яка подається пенсіонером особисто або його законним представником.

Поновлення пенсії здійснюється за документами, що є в пенсійній справі. Додатково особа може надати:

- документи про страховий стаж, який не врахований у пенсійній справі,
- довідку про заробітну плату за періоди страхового стажу до 1 липня 2000 року,
- документи про обставини, що впливають на розмір пенсії (наприклад, зміна кількості членів сім'ї, які перебували на утриманні пенсіонера чи померлого годувальника, виникнення (втрата) права на надбавку на непрацездатних членів сім'ї і надбавку на догляд за ними, визнання заявника самотнім і таким, що потребує сторонньої допомоги, визнання заявника інвалідом або учасником війни тощо).

Для отримання консультації щодо визначення права на призначення пенсії, для подання заяви про призначення пенсії, для подання заяви про поновлення виплати пенсії необхідно звернутися до територіального управління Пенсійного фонду України за місцем проживання (реєстрації) особи.

## **Куди звертатись та де шукати інформацію?**

Регіональні представництва органів Пенсійного фонду України	<a href="http://portal.pfu.gov.ua/Info/InfoPFU/2800">portal.pfu.gov.ua/Info/InfoPFU/2800</a>
Портал електронних послуг ПФУ	<a href="http://portal.pfu.gov.ua">portal.pfu.gov.ua</a>
«Гаряча лінія» ПФУ	 0 800 503 753



# ЯКЩО ПОТРІБНА ДОПОМОГА З ПИТАНЬ ОСВІТИ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ

## 1. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА (ДИТЯЧИЙ САДОЧОК)

Для влаштування дитини до дошкільного навчального закладу необхідно звернутися до місцевого органу управління освітою, який діє при місцевих держаних адміністраціях.

Прийом дітей до дошкільного навчального закладу здійснюється керівником протягом календарного року на підставі таких документів:

- заява батьків або осіб, які їх замінюють,
- медична довідка про стан здоров'я дитини з висновком лікаря, що дитина може відвідувати дошкільний навчальний заклад,
- довідка дільничного лікаря про епідеміологічне оточення,
- свідоцтво про народження.

Для прийому дітей до дошкільного навчального закладу (групи) компенсуючого типу (спеціальних, санаторних, інклюзивних для дітей з особливими освітніми потребами) додатково подається висновок психолого-медико-педагогічної консультації, територіального лікувально-профілактичного закладу чи тубдиспансеру, направлення місцевого органу управління освітою.

Питання зарахування до навчальних закладів дітей, у яких відсутні обов'язкові профілактичні щеплення вирішується лікарсько-консультативною комісією місцевого органу охорони здоров'я.

### УВАГА!

Якщо реєстрація дитини для прийому до дитячого садочку здійснювалася за допомогою електронної черги, то необхідна і реєстраційна картка про встановлення статусу щодо можливості зарахування в даний ДНЗ, яка роздруковується з розділу «Перевірка статусу заявки по серії та номеру свідоцтва про народження» з персонального комп'ютера або в Центрі адміністративних послуг відповідної міської ради.

**Приклад порядку реєстрації дитини до дитячого садочка (м. Київ):**  
[www.tutor.in.ua/kinder/images/Guide-for-Parents.pdf](http://www.tutor.in.ua/kinder/images/Guide-for-Parents.pdf)

Знайти необхідний територіальний орган освіти можна, звернувшись до виконавчого комітету місцевої ради за місцем проживання.



## 2. ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Загальна середня (шкільна) освіта є **обов'язковою і безкоштовною** в Україні. Всі діти, незалежно від громадянства, правового статусу, кольору шкіри тощо мають право відвідувати школу.

Для прийому до першого класу батьки або особи, які їх замінюють, надають такі документи:

- **заява на ім'я директора школи,**
- **копія свідоцтва про народження дитини,**
- **медична картка встановленого зразка,**
- **довідка дільничного лікаря про епідеміологічне оточення.**

Інших документів для зарахування дитини до 1 класу не передбачено. Також не можуть вимагатися відомості про місце роботи, посади батьків або осіб, що їх замінюють та інша інформація, не передбачена чинним законодавством.

Для прийому дітей до 2-11 класу подається також особова справа учня із попереднього навчального закладу, а до 10 класу – обов'язково документ про набуття базової середньої освіти (атестат). У разі відсутності особової справи, прийом до школи здійснюється без неї. У випадку відсутності документів, які підтверджують рівень освіти, можливе проведення співбесіди для визначення загального рівня розвитку та відповідності рівня знань для визначення класу розміщення дитини.

При прийомі до спеціалізованої школи/ліцею можливе проведення тестування та/або співбесіди із дитиною.

## **ОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Відповідно до діючого законодавства діти з особливими освітніми потребами можуть навчатися у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах, навчально-реабілітаційних центрах, у спеціальних та інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів. З питаннями про розміщення дітей з особливими освітніми потребами необхідно звертатися до місцевих органів управління освітою.

Порядок прийому та необхідні документи для зарахування дитини з особливими потребами на навчання у різні типи загальноосвітніх навчальних закладів визначені такими нормативними актами:

- **Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року №872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»,**
- **Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку,**
- **Положення про навчально-реабілітаційний центр,**
- **Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 9 грудня 2010 року №1224.**

### **3. ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ**

Для продовження освіти або працевлаштування в Україні може виникнути необхідність легалізації документів про освіту, отриманих за кордоном. Така легалізація здійснюється в порядку, передбаченому Наказом Міністерства освіти і науки України № 504 від 5 травня 2015 року «Деякі питання визнання іноземних документів про освіту», яким затверджено порядок визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти та порядок визнання в Україні документів про середню, середню професійну, професійну освіту, виданих навчальними закладами інших держав.

Визнання документів про освіту здійснюється:

- **Вищим навчальним закладом (при зарахуванні на освіту чи оформленні на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника до цього навчального закладу),**
- **Міністерством освіти і науки України (з метою працевлаштування або продовження навчання в Україні).**

Про визнання документів про освіту видається Свідоцтво. Строк дії Свідоцтва – необмежений.

Для визнання документів про освіту, виданих за кордоном, заявник або його представник (у випадку неповнолітніх дітей) подає:

- **Заяву,**
- **Нотаріально засвідчену копію та переклад українською мовою документа про освіту та додатку до нього.**
  - *Замість додатку подаватися засвідчений переклад документу чи документів, які містять інформацію про зміст навчальної програми.*
  - *За необхідності можлива вимога пред'явити оригінали документів*
  - *Оригінали документів про освіту мають бути засвідчені в країні їх походження (апостіль чи інший спосіб, визнаний в країні походження)*
  - *У разі відсутності засвідчення в країні походження, орган чи організація, до якого звертається заявник, самостійно вживає заходів до підтвердження походження документу про освіту*
- **Копії документів про попередню освіту (за необхідності),**
- **Копії документів, що засвідчують особу,**
- **Підписує згоду на обробку персональних даних,**
- **За бажанням заявника – інші документи, що підтверджують освіту, або кваліфікацію, документи про допуск до професійної діяльності чи практичний досвід (ліцензії на право заняття професійною діяльністю) за необхідності – з перекладами українською мовою.**

Усі документи можуть подаватися в електронному вигляді (фото, скан).

Строк звернення про визнання документа: протягом першого місця навчання або працевлаштування.

Строк видачі Свідоцтва про визнання документу про освіту, виданого за кордоном не повинен перевищувати 45 днів з моменту подання всіх документів.

## **УВАГА!**

Не потребують визнання документи про освіту громадян колишнього СРСР, видані до 15 травня 1992 року, а також документи, видані особам за підсумками навчання до початку 1992/1993 навчального року в освітніх установах держав колишнього СРСР.

## Куди звертатись та де шукати інформацію?

Як правило, звертатися потрібно безпосередньо до обраної для навчання дитини школи або вищого навчального закладу. У випадку, якщо виникають складнощі із влаштуванням дитини до школи, можна звертатися за роз'ясненнями до місцевих органів освіти (Управління освіти при місцевих державних адміністраціях) або до Міністерства освіти і науки України.

### ДЕПАРТАМЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ ТА НАУКИ

*Графік прийому громадян: щовівторка з 15.00 до 18.00 год.*

**e-mail: [y\\_kononenko@mon.gov.ua](mailto:y_kononenko@mon.gov.ua)**

<b>Кононенко Юрій Григорович</b>	<b>Директор департаменту</b>	<b>(044) 481 47 69</b> <a href="mailto:y_kononenko@mon.gov.ua">y_kononenko@mon.gov.ua</a>
<b>ВІДДІЛ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ</b>		
<b>Симоненко Тетяна Василівна</b>	<b>Начальник відділу</b>	<b>(044) 481 47 65</b>
<b>ВІДДІЛ ЗМІСТУ ОСВІТИ, МОВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН</b>		
<b>Бєскова Наталія Володимирівна</b>	<b>Заступник директора департаменту – начальник відділу</b>	<b>(044) 481 32 01</b>
<b>ВІДДІЛ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ</b>		
<b>Дятленко Сергій Миколайович</b>	<b>Заступник директора департаменту – начальник відділу</b>	<b>(044) 481 47 60</b>
<b>ВІДДІЛ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ</b>		
<b>Панасюк Тамара Вікторівна</b>	<b>Начальник відділу</b>	<b>(044) 481 32 00</b>



## ЯКЩО НЕОБХІДНА МЕДИЧНА ДОПОМОГА ЧИ РЕАБІЛІТАЦІЯ

---

Конституція України (ст. 49) визначає, що у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно.

Фундаментальним законом у цій сфері є «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Відповідно до цього Закону кожен громадянин має право на безоплатне отримання у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медичної допомоги, до якої належать:

- екстрена медична допомога,
- первинна медична допомога,
- вторинна (спеціалізована) медична допомога,

- третинна (високоспеціалізована) медична допомога,
- паліативна допомога, що надаються за медичними показаннями у встановленому порядку.

Держава гарантує безоплатне надання медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров'я також за епідемічними показаннями та безоплатне проведення медико-соціальної експертизи.

Відповідно до Основ законодавства про охорону здоров'я, кожна особа в Україні має право обирати собі лікаря, має право на заміну лікаря. Це означає, що для амбулаторного обслуговування людина, незалежно від реєстрації місця проживання, може звернутися до будь-якого поліклінічного закладу охорони здоров'я (для дорослого або для дитини).

Для реалізації зазначеного права необхідно вчинити наступні кроки:

- 1) Написати заяву на ім'я головного лікаря обраного медичного закладу державної чи комунальної форми власності про поставлення Вас (чи дитини – у відповідному дитячому лікувальному чи поліклінічному закладі) на облік чи з метою отримання відповідної медичної допомоги.
- 2) Дана заява повинна містити: ФІО заявника (повністю, без скорочень), адресу та інші контакти заявника, дату звернення, причину звернення, особистий підпис.

Як правило, зразки заяв є в реєстратурі закладу охорони здоров'я або у головного лікаря.

При постановці на облік інколи виникає питання про благодійні пожертви. В цьому зв'язку необхідно пам'ятати, що благодійні пожертви – це добровільна матеріальна допомога і тільки особа, яка подає заяву, вирішує, чи надавати її в якому обсязі.

Перелік послуг, які комунальні та державні медичні заклади можуть надавати за плату, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 року № 1138.

## Куди звертатись та де шукати інформацію?

«Гаряча лінія»  
Міністерства охорони  
здоров'я



**0 800 801 333**

По робочих днях з 9.00 до 18.00

Знайти потрібне  
регіональне управління  
охорони здоров'я

**[moz.gov.ua/ua/portal/mtbr\\_regionalmanagement/](http://moz.gov.ua/ua/portal/mtbr_regionalmanagement/)**

# ЯКЩО НЕОБХІДНА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА АБО КОНСУЛЬТАЦІЇ

На сьогодні в Україні діє кілька «гарячих ліній», психологічні приймальні та телефонні лінії довіри за різними напрямками. У цьому розділі пропонуємо ті, чия діяльність вже зарекомендувала себе і давала позитивні результати, а також урядові гарячі лінії та телефони довіри з найбільш складних соціально-психологічних питань (як от насильство в сім'ї).

НАПРЯМОК	КОНТАКТИ	ЧАС РОБОТИ
Національна «гаряча лінія» з питань протидії насильству та захисту прав дітей	<b>0 800 500 335</b> Або <b>386</b> (для дзвінків з мобільного)	У робочі дні: 9.00-20.00 У суботу: 9.00-16.00
Національна «гаряча лінія»	<b>0 800 500 225</b> Або <b>772</b> з мобільного	
Державна служба з питань ветеранів війни та учасників антитерористичної операції	<b>(044) 281 08 48</b> <b>(044) 281 08 38</b> <b>Control@dsvv.gov.ua</b>	Пн-Чт: 09.00-18.00 Пт: 09.00-16.45 Сб-Нд - вихідні
Національна «гаряча лінія» з проблем ВІЛ/СНІД	<b>0 800 500 45 10</b>	Цілодобово без вихідних
«Гаряча лінія» з проблем туберкульозу (Благодійний фонд «Розвиток України»)	<b>0 800 503 0 80</b>	Пн-Пт: 9.00-18.00
Українська національна довідкова безкоштовна лінія з питань міграції та протидії торгівлі людьми	<b>0 800 505 501</b> Або <b>527</b> з мобільного	Пн-Пт: 10.00-21.00 СБ: 10.00-18.00
Всеукраїнська «гаряча лінія» з питань пенсійного забезпечення	<b>0 800 500 39 2</b>	Пн-Пт: 9.00-18.00



## УВАГА!

У кожному обласному центрі діє обласний центр соціально-психологічної допомоги. Вони утворюються при місцевих органах виконавчої влади (місцеві державні адміністрації) та органах місцевого самоврядування (місцеві ради) з метою надання соціальних послуг особам, які опинилися в складних життєвих обставинах, наслідки яких вони не можуть подолати самостійно. Зокрема, дієва допомога надається жінкам у скрутних життєвих обставинах (в т.ч. насильство в сім'ї), жінкам з дітьми та неповнолітнім у складних життєвих обставинах.

# ЯКЩО НЕОБХІДНА ПРАВОВА ДОПОМОГА АБО КОНСУЛЬТАЦІЇ

## 1. БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА



*Кожен громадянин України, незалежно від місця перебування, а також іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, мають право на безоплатну первинну правову допомогу, яку надають органи виконавчої влади України, органи місцевого самоврядування, спеціально підібрані адвокати.*

Безоплатна **первинна правова допомога** включає такі правові послуги:

- надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з питань застосування законодавства та порядку дій в тих чи інших ситуаціях,
- допомога із складанням заяв, скарг та інших документів правового характеру (окрім процесуальних, тобто звернень до суду),
- надання допомоги в забезпеченні доступу до вторинної правової допомоги (тобто допомоги в судових процесах) або доступу до послуг посередництва (медіації) у вирішенні конфліктних ситуацій.

Перелічені вище правові послуги можна отримати **письмово** або **усно** (під час особистого прийому). Для отримання безоплатної первинної правової допомоги **письмово** необхідно надіслати або подати письмове звернення до громадської

приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги, які розташовуються при головних управліннях юстиції, а також при центральних органах виконавчої влади. Всього по Україні функціонує 733 приймальні при органах юстиції. Правова допомога у такому випадку надається протягом 30 календарних днів, а у випадку звернення за наданням правової інформації – протягом 15 календарних днів. Якщо питання, з яким Ви звернулися, не належить до компетенції Міністерства юстиції, то запит перенаправляється відповідальному органу, про що запитувач обов'язково інформується.

Крім того **первинну правову допомогу** може надавати будь-який орган державної влади чи місцевого самоврядування. Особа має право звернутися за консультацією або роз'ясненням із питань, які входять до компетенції органів державної влади або місцевого самоврядування письмово або усно. У випадку, якщо орган не може надати відповідну правову допомогу, він перенаправляє особу до відповідального компетентного органу (у випадку письмового звернення воно перенаправляється у п'ятиденний термін, про що повідомляється і особі).

**Вторинна правова допомога** включає:

- захист від обвинувачення (в досудовому та судовому процесах),
- здійснення представництва інтересів осіб в судах та органах державної влади (в т.ч. в органах місцевого самоврядування), а також перед іншими особами,
- складання документів процесуального характеру (в основному, для судів).

З 1 липня 2015 року вторинна правова допомога надається безоплатно в більш як 100 центрах, розташованих в усіх регіонах України. Право на безоплатну вторинну правову допомогу мають:

- особи, до яких застосовано адміністративне затримання,
- особи, до яких застосовано адміністративний арешт,
- підозрювані у вчиненні злочину особи, які затримані органами дізнання та слідства,
- особи, у справах яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, участь адвоката є обов'язковою.
- малозабезпечені особи дохід сімей, яких нижче прожиткового мінімуму,
- діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні діти; діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї,
- особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту»,
- ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань,

- особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи,
- особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку,
- особи, реабілітовані відповідно до законодавства України.

Додаткова інформація з приводу безоплатної правової допомоги доступна за посиланням: [legallaid.gov.ua/ua/operativna-info/pytannia-ta-vidpovidi](http://legallaid.gov.ua/ua/operativna-info/pytannia-ta-vidpovidi)

<b>Куди звертатись та де шукати інформацію?</b>	
Адреса громадської приймальні на сайті Міністерства юстиції	<b>minjust.gov.ua/7840</b>
Центр з надання вторинної правової допомоги	<b>minjust.gov.ua/ua/news/47372</b> АБО <b>www.minjust.gov.ua/42609</b>
Телефонний номер системи безоплатної правової допомоги, у т.ч. для осіб, затриманих за вчинення кримінального або адміністративного правопорушення	 <b>0 800 213 103</b> <i>Дзвінки зі стаціонарних телефонів в межах України безкоштовні</i>
«Гаряча лінія» для повідомлень щодо фактів корупції в органах юстиції	 <b>(044) 279-82-55</b> <b>hotline@minjust.gov.ua</b> <i>Поштова адреса: пров. Рильський, 10, м. Київ, Україна.</i>
Для повідомлень з питань діяльності Міністерства юстиції України, органів державної влади та місцевого самоврядування	 <b>(044) 486-42-09</b> понеділок – четвер з 09:00 до 18:00, п'ятниця з 09:00 до 16:45, обідня перерва з 13:00 до 13:45.
«Гаряча лінія» для осіб, які мають намір звернутись до Європейського суду з прав людини	 <b>(044) 486-71-32</b> понеділок – четвер з 09:00 до 18:00, п'ятниця з 09:00 до 16:45, обідня перерва з 13:00 до 13:45

## ПРАВОВУ ДОПОМОГУ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ ТАКОЖ НАДАЮТЬ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Такі організації можуть допомогти у спілкуванні з органами державної влади, підказати, куди звернутися у разі порушення Ваших прав, неправомірних вимог чи корупційних дій. Перелік правозахисних організацій можна знайти на сайті Мережі правозахисних організацій України: <http://hr-activists.net/organizations>

КОНСУЛЬТАЦІЇ МОЖЛИВІ ЗА ПОСИЛАННЯМ: [HTTP://WWW.LEGALID.GOV.UA/UA/OPERATYVNA-INFO/OTRYMATY-DOPOMONU-SIOHODNI](http://www.legalaid.gov.ua/ua/operativna-info/otrymaty-dopomogu-siohodni)

## 2. УПОВНОВАЖЕНИЙ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У випадку порушення Ваших прав можна звернутися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений). Уповноважений приймає та розглядає звернення громадян України незалежно від місця їх перебування, іноземців, осіб без громадянства, які перебувають на території України, або осіб, які діють в їхніх інтересах.

Уповноважений розглядає звернення щодо відносин, які виникають між заявником та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами.

Звернення подаються Уповноваженому в письмовій формі протягом року після виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина. За наявності виняткових обставин цей строк може бути подовжений Уповноваженим, але не більше ніж до двох років (ст. 17 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»).

### Куди звертатись та де шукати інформацію?

Сайт Уповноваженого  
(електронна форма  
звернення)

[ombudsman.gov.ua](http://ombudsman.gov.ua)  
[hotline@ombudsman.gov.ua](mailto:hotline@ombudsman.gov.ua)  
Skype: **Ukraine.ombudsman**



Особистий прийом  
або письмове звернення

Адреса: м. Київ, 01008, вул. Інститутська, 21/8

**Графік роботи:**

Пн. - Чт. 9.30-13.00 – 14.00-17.30

Пт. 9.30-13.00 – 14.00-16.00

Сб.-Нед.– вихідний



# ЯКЩО НЕОБХІДНО ВВЕЗТИ МАЙНО В УКРАЇНУ

---

## Що можна ввозити без декларування (особисті речі):

1. Особисті прикраси, у тому числі з дорогоцінних металів та каміння, що мають ознаки таких, які були в користуванні.
2. Одяг, білизна, взуття, що мають суто особистий характер, призначені виключно для власного користування і мають, ознаки таких, які були у користуванні.
3. Предмети особистої гігієни та індивідуальні косметичні засоби у кількості що забезпечує потреби однієї особи на період поїздки; 0,5 літра туалетної води та/або 100 грам парфумів.
4. Індивідуальне письмове та канцелярське приладдя.
5. Фотоапарат, кіно- та відеокамера, приладдя до них; бінокль.
6. Переносний музичний інструмент у кількості не більше 2 шт.

7. Переносний звуковідтворювальний пристрій (магнітофон, диктофон тощо) з плівками, платівками та дисками; один переносний проектор та аксесуари до нього.
8. Переносний радіоприймач; переносний телевізор; переносна друкарська машинка.
9. Переносний персональний комп'ютер та приладдя до нього у кількості не більше 2шт., флеш-карта у кількості не більше 3 шт.
10. Годинник, калькулятор, електронна записна книжка у кількості не більше 2 шт. кожного товару.
11. Індивідуальні вироби медичного бачення для забезпечення життєдіяльності людини та для контролю за її станом, що мають ознаки таких, які були в користуванні.
12. Стільниковий, мобільний телефон у кількості не більше 2 шт. кожного товару.
13. Дитяча коляска, інвалідна коляска.
14. Спортивне спорядження - велосипед, вудка рибальська, комплект альпійського спорядження, комплект спорядження для плавання, комплект лиж, комплект тенісних ракеток, дошка для серфінгу та віндсерфінгу, комплект спорядження для гольфу, інше аналогічне спорядження, призначене для використання однією особою.
15. Спеціальне дитяче харчування, яке не виробляється в Україні, в порядку та обсягах, визначених Кабінетом Міністрів України.
16. Лікарські засоби, що переміщуються через митний кордон України в порядку та обсягах, які визначаються Кабінетом Міністрів України.

## **ОБСЯГИ ТА ПОРЯДОК ВВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ВЛАСНОГО СПОЖИВАННЯ**

Громадяни можуть ввозити на митну територію України продукти харчування для власного споживання на загальну суму, яка не перевищує еквівалент 200 євро на одну особу в таких обсягах:

- **в упаковці виробника, призначені для роздрібної торгівлі - у кількості не більш ніж одна упаковка або загальною масою, яка не перевищує двох кілограмів, кожного найменування на одну особу,**

- без упаковки - у кількості, що не перевищує двох кілограмів кожного найменування на одну особу,
- без упаковки - неподільний продукт, готовий до безпосереднього вживання у кількості не більш ніж одиниця кожного найменування на одну особу,
- Продукти харчування, що ввозяться громадянами на митну територію України для власного споживання у зазначених обсягах, декларуються усно чи письмово за бажанням їх власника або на вимогу посадової особи митниці.

Не підлягають переміщенню в несупроводжуваному багажі продукти харчування без упаковки виробника.

## ГОТІВКОВА ВАЛЮТА УКРАЇНИ, ІНОЗЕМНА ВАЛЮТА, БАНКІВСЬКІ МЕТАЛИ

НАПРЯМОК ПЕРЕМІЩЕННЯ	НОРМИ ЗА НАПРЯМКОМ ПЕРЕМІЩЕННЯ	УМОВИ ПРОПУСКУ
Фізичні особи незалежно від віку:	ГОТІВКА:	
ввезення та вивезення:	еквівалент 10 000 EUR	1. Усне декларування
	більше еквіваленту 10 000 EUR	1. Письмове декларування; 2. Довідка банку про зняття з рахунку готівки на суму, яка перевищує еквівалент 10 000 EUR
Фізичні особи незалежно від віку:	БАНКІВСЬКІ МЕТАЛИ:	
ввезення та вивезення:	500 г	1. Письмове декларування
	більше 500 г	1. Письмове декларування; 2. Ліцензія Національного банку України (або територіальне управління НБУ за місцем проживання)

НАПРЯМОК ПЕРЕМІЩЕННЯ	НОРМИ ЗА НАПРЯМКОМ ПЕРЕМІЩЕННЯ	УМОВИ ПРОПУСКУ
Пересилання в міжнародних поштових відправленнях та міжнародних експрес-відправленнях		
Фізичні особи незалежно від віку:	ГОТІВКА:	
ввезення та вивезення:	еквівалент 300 EUR	без обмежень
	більше еквіваленту 300 EUR	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Дозволено тільки уповноваженим банкам;</li> <li>2. Іншим — повернення посилки з готівкою відправнику</li> </ol>

### УВАГА!

Митна декларація є підставою для вивезення (увезення) зазначеної у ній готівки і банківських металів, а також для здійснення операцій за дорученням резидента або нерезидента протягом одного року з часу оформлення цієї декларації.

## Куди звертатись та де шукати інформацію?

### Інформаційна довідка Державної фіскальної служби

Відповіді працівниками Контакт-центру надаються з 8:00 до 20:00 (крім суботи та неділі)



**0 800 501 007**

(безкоштовно із стаціонарних телефонів)



**(044) 454 16 13**

e-mail: [idd@sfs.gov.ua](mailto:idd@sfs.gov.ua)



# ЯКЩО ВИ СТИКАЄТЕСЯ З ПРОЯВАМИ КОРУПЦІЇ (ЗДИРНИЦТВА)

Куди звертатись та де шукати інформацію?	
Лінії довіри Генеральної прокуратури України (по регіонах)	<a href="http://gp.gov.ua/ua/ntldov.html">gp.gov.ua/ua/ntldov.html</a>
«Гаряча лінія» Служби безпеки України	 0 800 501 007
«Гарячі лінії» Служби безпеки України по регіонах	<a href="http://sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=82002&amp;cat_id=71490">sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=82002&amp;cat_id=71490</a>
Урядова телефонна «гаряча лінія»	 0 800 507 309
Пряма телефонна лінія національного агентства з питань державної служби	 (044) 256 00 31 — якщо вам відомі випадки корупції серед державних службовців
Антикорупційний сервіс Державної фіскальної служби України «Пульс»	 (044) 284 00 07 (цілодобово)

# ТЕЛЕФОНИ ЕКСТРЕНИХ СЛУЖБ

НАЗВА СЛУЖБИ / ПОСЛУГИ	СТАРИЙ НОМЕР	НОВИЙ НОМЕР
Пожежно-рятувальна служба	01	101
Міліція	02	102
Швидка допомога	03	103
Аварійна служба газу	09	104
Довідкова служба надання номерів	04	109
Прогноз погоди	001	122
Довідка про послуги місцевої телефонної мережі	052	176
Служба точного часу	060	121
Служба доставки пошти	065	175
Інформаційно-довідкова служба	070	170
Прийом замовлень на розмови з населеними пунктами України	071	171
Довідкова послуга замовлень розмов з населеними пунктами України	072	172
Довідкова послуга замовлень міжнародних розмов	073	173
Прийом замовлень міжнародні розмови	074	174
Централізована служба бюро ремонту телефонів	08 (008)	08 (008)

# ДОДАТОК

<b>ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ОРГАН</b>	<b>АДРЕСА</b>	<b>ТЕЛЕФОН</b>
<b>Головне управління ДМС в Одеській області</b>	вул. Преображенська, 44, м. Одеса	<b>+38 (048) 705 31 68</b>
<b>Головне управління ДМС у Дніпропетровській області</b>	пл. Червона, 2а, м. Дніпропетровськ	<b>+38 (056) 745 61 11</b>
<b>Головне управління ДМС у Донецькій області</b>	вул. Митрополитська, 20, м. Маріуполь	<b>+38 (06273) 6 40 12</b>
<b>Головне управління ДМС у Закарпатській області</b>	вул. Грибоєдова, 12-а, м. Ужгород	<b>+38 (0312) 64 05 65 64 32 60</b>
<b>Головне управління ДМС у Львівській області</b>	вул. Руданського, 3, м. Львів	<b>+38 (032) 261 09 30</b>
<b>Головне управління ДМС у місті Києві</b>	вул. Березняківська, 4-А, м. Київ	<b>+38 (044) 550 23 88</b>
<b>Головне управління ДМС у Харківській області</b>	вул. Римарська, 24, м. Харків	<b>+38 (057) 705 52 80</b>
<b>Управління ДМС в Івано-Франківській області</b>	вул. Академіка Гнатюка, 29, м. Івано-Франківськ	<b>+38 (0342) 55 31 12</b>
<b>Управління ДМС у Вінницькій області</b>	вул. Пирогова, 4, м. Вінниця	<b>+38 (0432) 59 41 89</b>
<b>Управління ДМС у Волинській області</b>	вул. Винниченка, 11, м. Луцьк	<b>+38 (0332) 24 43 90</b>
<b>Управління ДМС у Житомирській області</b>	вул. Пушкінська, 44, м. Житомир	<b>+38 (0412) 47 02 51</b>
<b>Управління ДМС у Запорізькій області</b>	вул. 40 років Радянської України, 90, м. Запоріжжя	<b>+38 (061) 239 89 81</b>
<b>Управління ДМС у Кіровоградській області</b>	вул. Єгорова, 25, м. Кіровоград	<b>+38 (0522) 24 73 21</b>
<b>Управління ДМС у Київській області</b>	вул. Петропавлівська, 11, м. Київ	<b>+38 (044) 468 01 01</b>

<b>ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ОРГАН</b>	<b>АДРЕСА</b>	<b>ТЕЛЕФОН</b>
<b>Управління ДМС у Луганській області</b>	вул. Партизанська, 12, м. Сєверодонецьк	<b>+38 (067) 315 85 81</b>
<b>Управління ДМС у Миколаївській області</b>	вул. Декабристів, 5-а, м. Миколаїв	<b>+38 (0512) 49 81 18</b>
<b>Управління ДМС у Полтавській області</b>	вул. Пушкіна, 63, м. Полтава	<b>+38 (0532) 51 02 45</b>



# МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ З МІГРАЦІЇ

Заснована в 1951 році, Міжнародна організація з міграції (МОМ) є провідною міжурядовою організацією в галузі міграції, що тісно співпрацює з урядовими, міжурядовими та неурядовими партнерами. Діяльність МОМ спрямована на забезпечення врегульованого та гуманного управління міграцією, міжнародного партнерства у вирішенні міграційних питань, допомогу в пошуку практичних рішень міграційних проблем, а також на надання гуманітарної підтримки мігрантам, які її потребують, включно з біженцями та внутрішньо переміщеними особами. Серед головних напрямків діяльності організації - протидія торгівлі людьми, управління міграцією, сприяння культурному розмаїттю та інтеграції мігрантів, медичні послуги та подорожня допомога мігрантам.

У співпраці з державними установами, іншими міжнародними організаціями, а також мережею організацій громадянського суспільства Представництво МОМ в Україні докладає великих зусиль для вирішення проблеми торгівлі людьми. По всій території України реалізується Програма протидії торгівлі людьми, в рамках якої здійснюється ряд заходів спрямованих на запобігання, протидію та надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми.

Комплексна **реінтеграційна допомога** постраждалим від торгівлі людьми включає в себе юридичні консультації та представництво у кримінальному та цивільному судочинстві, медичну та психологічну допомогу, забезпечення притулку, професійну підготовку, надання невеликих грантів для підтримки тих постраждалих від торгівлі людьми, які прагнуть започаткувати власний бізнес, та інші форми допомоги.

Більше 310 постраждалих від торгівлі людьми отримали допомогу в рамках програми МОМ з розвитку мікро-бізнесу та заснували 218 мікро-підприємств. Крім того, при МОМ працює **Медичний реабілітаційний центр для постраждалих від торгівлі людьми**, єдиний у своєму роді в Україні, де повне медичне обслуговування та психологічна допомога надаються безкоштовно на безпечній та конфіденційній основі.

## Куди звертатися та де шукати інформацію?

### ПРЕДСТАВНИЦТВО МОМ В УКРАЇНІ

вул. Михайлівська, 8, Київ, Україна, 01001

☎ тел: (044) 568 50 15; факс: (044) 568 50 16

E-mail: [iomkievcomm@iom.int](mailto:iomkievcomm@iom.int)

### МЕДИЧНИЙ ВІДДІЛ

вул. Горького (Антоновича) 16-В Україна, Київ

☎ тел: (044) 584 36 67; (044) 584 36 68

факс: (044) 584 36 72



**[www.iom.org.ua](http://www.iom.org.ua)**

вул. Михайлівська, 8, Київ, Україна, 01001

тел: (044) 568 50 15 / факс: (044) 568 50 16

e-mail: [iomkievcomm@iom.int](mailto:iomkievcomm@iom.int)